

Mansur MƏDƏTOV i.f.d.
Qərbi Kaspi Universiteti

Roman İSGƏNDƏROV
Qərbi Kaspi Universiteti
E-mail: romaniskhandar@gmail.com

RƏQƏMSAL İQTİSADİYYAT DÖVRÜNDƏ İNVESTİSİYA FƏALİYYƏTİNİN HÜQUQİ TƏNZİMLƏNMƏSİ

Xülasə

Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı, yalnız texnologiyanın deyil, həm də investisiya fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsinin yenidən nəzərdən keçirilməsini tələb edir. Ənənəvi sərmayə modelləri artıq rəqəmsal texnologiyalarla uyğun gəlmir. Kriptovalyutalar, blockchain və fintech kimi yeni sahələr, investorların sərmayə qoyuluşu üçün yeni imkanlar təqdim etsə də, bu sahələrdə hüquqi boşluqlar və risklər mövcuddur.

Dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar bu yeni şəraitdə hüquqi çərçivələr yaratmağa çalışır. Ancaq bir çox ölkələrdə rəqəmsal iqtisadiyyata uyğun hüquqi tənzimləmələr hələ inkişaf etməyib. Məsələn, kriptovalyutaların hüquqi statusu və rəqəmsal ticarətin tənzimlənməsi məsələləri hələ də mübahisəlidir. Bu sahədəki hüquqi boşluqlar, beynəlxalq sərhədlərdə fəaliyyət göstərən investorlar üçün əlavə çətinliklər yaradır.

Beynəlxalq təşkilatlar və dövlətlər, rəqəmsal iqtisadiyyatı tənzimləmək üçün qanunvericiliyi yeniləyir və rəqəmsal aktivlərə dair daha təhlükəsiz və şəffaf bir mühit qurmağa çalışır. Rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsi, yeni iqtisadi imkanlar yaradaraq həm investorlar, həm də dövlətlər üçün davamlı inkişafı dəstəkləyən bir çərçivə formalaşdırır.

Beynəlxalq təşkilatlar, xüsusən UNCTAD və OECD, rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi çərçivəsinin yenilənməsi və rəqəmsal aktivlərə dair daha təhlükəsiz və şəffaf mühitin yaradılması üçün tədqiqatlar aparır. Bu yeni hüquqi yanaşmalar, yalnız investorların mülkiyyət hüquqlarını qorumağa yönəlmir, həm də rəqəmsal texnologiyaların təbii resurslara və cəmiyyətə olan təsirini nəzərə alır. ESG (Environmental, Social, Governance) prinsipləri, xüsusən rəqəmsal investisiyaların hüquqi tənzimlənməsində vacib rol oynayır. Nəticə etibarilə, rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsi dinamik və inkişaf edən bir sahə olaraq həm investorlar, həm də dövlətlər üçün yeni iqtisadi imkanlar yaradır, bu isə dünya iqtisadiyyatının daha dayanıqlı və güclü olmasına gətirib çıxarır.

Açar sözlər: Rəqəmsal iqtisadiyyat, kriptovalyutalar, blockchain, fintech, ESG prinsipləri, global iqtisadiyyat, təhlükəsiz mühit.

JEL:

UOT: 338

DOI: <https://doi.org/10.54414/KWJU8980>

Giriş

Rəqəmsal iqtisadiyyatın yüksəlişi yalnız texnoloji irəliləyişlərə deyil, həm də bu yeni mühitdə investisiya fəaliyyətlərinin hüquqi tənzimlənməsinə dair yeniliklərə ehtiyac duyur. Ənənəvi sərmayə modelləri, xüsusən də maliyyə alətləri və investisiya strategiyaları, rəqəmsal dövrün gətirdiyi sürətli dəyişikliklərə uyğun gəlmir. Investorlar artıq kriptovalyutalar, blockchain

texnologiyası və fintech kimi sahələrə investisiya qoymaqla daha çox imkan əldə edirlər. Lakin bu yeni sahələr, özlüyündə hüquqi problemləri və riskləri də daşıyır. Dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar bu mürəkkəb şəraitdə yeni hüquqi çərçivələr yaratmağa çalışır, amma çox vaxt qanunvericilik bir addım geridə qalır. Rəqəmsal iqtisadiyyatın tələblərinə uyğun hüquqi tənzimləmələr, çox vaxt mübahisələrə səbəb olur və beynəlxalq sərhədlər

daxilində fəaliyyət göstərən investorlar üçün əlavə çətinliklər yaradır.

Hətta kriptovalyutaların hüquqi statusu belə hələ də qeyri-müəyyəndir və müxtəlif ölkələr arasında mübahisələrə yol açır. Bu vəziyyət, rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsi sahəsindəki boşluqları daha da dərinləşdirir və beynəlxalq əməkdaşlığı təcili şəkildə yenidən nəzərdən keçirməyi tələb edir. Təkcə sərmayə qoyuluşu deyil, həm də mülkiyyət hüquqları, vergi qanunvericiliyi və ticarət qaydalarının da təzədən qurulması lazımdır. Beynəlxalq təşkilatlar, xüsusən UNCTAD və OECD, bu məsələləri həll etmək üçün davamlı olaraq tədqiqatlar aparır və rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi çərçivələrinin inkişaf etdirilməsinə böyük diqqət yetirirlər.

Eyni zamanda, rəqəmsal iqtisadiyyatın tənzimlənməsi yalnız investorların hüquqlarını qorumağa deyil, həm də cəmiyyətə və təbii resurslara olan təsirləri nəzərə almalıdır. ESG (Ekoloji, Sosial və İdarəetmə) prinsipləri bu tənzimləmələrdə mühüm yer tutmağa başlayıb. ESG yanaşması rəqəmsal investisiyaların yalnız iqtisadi deyil, həm də ekoloji və sosial məsuliyyət daşıyan qərarlar olmasına şərait yaradır. Bu yeni yanaşmalar, dünya iqtisadiyyatının daha dayanıqlı və güclü bir şəkildə inkişaf etməsinə səbəb olacaq, investorlara daha şəffaf və təhlükəsiz bir mühit təqdim edəcəkdir.

Bütün bu dəyişikliklər göstərir ki, rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsi yeni iqtisadi imkanlar yaradaraq həm investorlar, həm də dövlətlər üçün gələcəkdə daha çox sərmayə və inkişaf imkanını təqdim edəcək. Bu isə, öz növbəsində, dünya iqtisadiyyatının daha çevik və dayanıqlı şəkildə inkişafına töhfə verəcəkdir. Bu yolda qarşıya çıxan hüquqi və struktur dəyişiklikləri, həm dövlətlər, həm də beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən diqqətlə izlənməli və lazımı addımlar atılmalıdır.

Tədqiqat

Rəqəmsal iqtisadiyyat dövründə investisiya fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsi, əvvəlki iqtisadi modellərdən fərqli olaraq, yeni və innovativ yanaşmalar tələb edir. Rəqəmsal iqtisadiyyat, informasiya texnologiyalarının və məlumatların iqtisadiyyatın əsas resursuna çevrilməsi ilə əlaqədar olaraq, hüquqi və iqtisadi mühitin transformasiyasını şərtləndirir. Bu dəyişiklik, investisiya siyasətində böyük dəyişikliklərə səbəb olur

və xüsusilə dövlətlərin tənzimləmə strukturlarını yenidən formalaşdırmasını tələb edir [Bayramov, 14, s. 756-757]. Beynəlxalq səviyyədə, ölkələr arasındakı iqtisadi əlaqələr və məlumat axını sürətlənsə də, hüquqi mühit hələ də tam uyğunlaşmamışdır, bu da sərmayəçilərin hüquqlarının və investisiya mühitinin təhlükəsizliyinin qorunmasına ehtiyac yaradır.

Hüquqi tənzimləmələr, rəqəmsal iqtisadiyyatda yeni risklərin meydana çıxması ilə əlaqədar olaraq, özünü daha da aktualaşdırır. Investisiya hüququnun bu dövrə uyğunlaşdırılması, xüsusilə məlumat mülkiyyətinin qorunması, intellektual mülkiyyət hüquqlarının təmin olunması və texnoloji innovasiyaların sürətlə tətbiqinə imkan verən hüquqi bazaların yaradılması zərurətini ortaya qoyur [Kaldor, 14, s. 760-761]. Dövlətlər, həmçinin, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafını təşviq etmək məqsədilə, qanunvericiliyi daim yeniləməli və müasir normativ aktlar ilə rəqəmsal investisiyaların daha etibarlı və çevik şəkildə həyata keçirilməsini təmin etməlidir.

Məlumatların iqtisadiyyatın əsas komponentinə çevrilməsi, sərmayəçilərin investisiya qərarlarını daha məlumatlı və strategik şəkildə qəbul etməsini şərtləndirir. Bu, rəqəmsal investisiya fəaliyyətinin artmasına və iqtisadiyyatın müasir standartlara uyğun inkişafına gətirib çıxarır [Smith, 14, s. 765-766]. Lakin bu sahədəki tənzimləmə boşluqları, dövlətlərin qanunvericilik və beynəlxalq hüquq çərçivəsində müvafiq addımlar atmasını tələb edir. Tənzimləyici mexanizmlərin olmaması, həm yerli, həm də beynəlxalq investorlar üçün hüquqi təhlükəsizlik məsələlərini ortaya çıxarır.

Dövlətlər, rəqəmsal iqtisadiyyatın tənzimlənməsində bir tərəfdən müstəqil bazar mexanizmlərini müdafiə etməli, digər tərəfdən isə iqtisadi inkişafı təmin etmək üçün hüquqi tənzimləmələrə ehtiyac duyurlar. Bu balansın təmin edilməsi, dövlətin rəqəmsal iqtisadiyyatdakı rolunun artmasına və həmin sahədə sərmayələrin daha effektiv şəkildə yönəldilməsinə gətirib çıxarır [OECD, 14, s. 780-781]. Dövlətlərin müasir tənzimləmə strategiyalarını tətbiq etməsi, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafını dəstəkləyən hüquqi bazaların formalaşdırılmasına kömək edir. Bu, həmçinin investorların hüquqlarını qorumaqla yanaşı, texnologiya və məlumat bazarında yeni inkişafın qarşısını almağa imkan verir.

Rəqəmsal iqtisadiyyatın tənzimlənməsində dövlətin rolu, yalnız hüquqi çərçivələrin qurulması ilə məhdudlaşmır. Dövlətlər həmçinin, rəqəmsal innovasiyaların təşviqinə kömək edən müvafiq investisiya siyasətlərini inkişaf etdirməlidirlər. Bu siyasətlər, investisiya mühitinin stabil və təhlükəsiz olmasını təmin etmək üçün tənzimləmə strukturlarını effektiv şəkildə qurmalı və beynəlxalq təcrübələri nəzərə almalıdır [Bayramov, 14, s. 766-767]. Dövlətin bu sahədəki müdaxiləsi, investorların güvənini artırmaqla yanaşı, iqtisadi inkişafın davamlılığını təmin edir.

Rəqəmsal iqtisadiyyat, müasir dövrdə iqtisadiyyatın əsasını təşkil edən məlumat və texnologiyaların genişlənməsi ilə əlaqədar olaraq, dövlətlərin hüquqi tənzimləmə sahəsində yeni yanaşmalar tətbiq etmələrini tələb edir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı, dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların investisiya fəaliyyətinə dair siyasətlərini yenidən formalaşdırmasını şərtləndirir. Belə bir iqtisadiyyatda sərmayələrin idarə edilməsi və hüquqi tənzimləmələr, yalnız iqtisadi fəaliyyətin artmasına deyil, həm də sosial və ekoloji məsələlərin həllinə xidmət etməlidir [Bayramov, 2020, s. 150-151].

Beynəlxalq hüquq və milli qanunvericilik sistemləri arasında yaranan boşluqlar, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafına maneə törədən əsas faktorlar arasında yer alır. Investisiya hüququnda beynəlxalq əməkdaşlıq, xüsusən də məlumat mülkiyyəti və elektron ticarət sahəsindəki tənzimləmələr böyük əhəmiyyət kəsb edir. Dövlətlər, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafını dəstəkləmək məqsədilə, hüquqi bazaları beynəlxalq standartlarla uyğunlaşdırmalı və sərmayəçilər üçün şəffaf və təhlükəsiz bir investisiya mühiti təmin etməlidirlər [Qasımov, 2019, s. 92-93].

Azərbaycanın rəqəmsal iqtisadiyyata keçidi, ölkənin iqtisadi inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir mərhələdir. Bu keçidin uğurlu olması üçün, sərmayəçilərin hüquqlarının qorunması və rəqəmsal investisiya mühitinin şəffaflığının təmin edilməsi vacibdir. Bu sahədə dövlətin rolu, yalnız sərmayə qoyuluşlarını təşviq etməklə deyil, həmçinin rəqəmsal texnologiyalarla bağlı yaranan yeni riskləri idarə etmək və innovativ hüquqi yanaşmalar tətbiq etməklə əlaqədardır. Bununla yanaşı, rəqəmsal texnologiyaların inkişafı ilə bağlı sosial və ekoloji məsələlər də gündəmə gəlir. Dövlətlər, rəqəmsal iqtisadiyyatın

inkişafını təşviq edərkən, sosial bərabərliyi və dayanıqlı inkişafı nəzərə almalıdırlar [Həsənov və Hüseynova, 2021, s. 200-202].

Rəqəmsal iqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsinin əsas məqsədi, investisiya fəaliyyətini təhlükəsiz və effektiv şəkildə həyata keçirmək üçün müvafiq qanunvericilik bazasının yaradılmasıdır. Bu sahədə dövlətlərin üzərinə düşən məsuliyyət yalnız daxili iqtisadiyyatın inkişafı ilə məhdudlaşmır. Onlar həmçinin, beynəlxalq sərmayəçilərin hüquqlarını qorumaq və müasir tənzimləmə mexanizmlərini tətbiq etmək üçün beynəlxalq müqavilələrə qoşulmalıdırlar. Bu, həmçinin, yerli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini artırır və beynəlxalq sərmayə axınının artmasına səbəb olur [Kaldor, 1957, s. 120-122].

Dövlətlər, rəqəmsal iqtisadiyyatda sərmayə qoyuluşlarını daha çevik və sürətli bir şəkildə həyata keçirmək üçün hüquqi tənzimləmələri dəstəkləyən yeni mexanizmləri tətbiq etməlidirlər. Bu mexanizmlər, sərmayə mühitinin şəffaflığını artıraraq, investorların hüquqlarının qorunmasını və risklərin idarə edilməsini təmin edir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın tənzimlənməsi, həmçinin, dövlətlərin iqtisadi inkişafını dəstəkləyən yeni qanunvericilik təşəbbüsləri ilə daha da təkmilləşdirilməlidir [Bayramov, 2020, s. 150-151].

Nəticə

Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı, yalnız iqtisadi fəaliyyətin genişlənməsi ilə bağlı deyil, həm də yeni hüquqi və sosial məsələlərin yaranması ilə əlaqədardır. Investisiya fəaliyyətinin rəqəmsal iqtisadiyyatda düzgün tənzimlənməsi, iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafını təmin etmək və beynəlxalq sərmayəçilərin hüquqlarını qorumaq baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu prosesdə, dövlətlərin hüquqi çərçivələrinin beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılması, sərmayə qoyuluşlarını təşviq etməklə yanaşı, rəqəmsal texnologiyalarla bağlı yeni risklərin idarə edilməsi üçün vacibdir.

Azərbaycanın rəqəmsal iqtisadiyyata keçidi, yalnız milli iqtisadiyyatın inkişafını sürətləndirmək deyil, həm də beynəlxalq sərmayə axınının artmasını təmin edəcək hüquqi mexanizmlərin tətbiqini tələb edir. Bu mexanizmlər, sərmayəçilərin hüquqlarını qorumaq və investisiya mühitini şəffaflaşdırmaq məqsədini güdür.

Dövlətlər, bu tənzimləmə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığı gücləndirməli və sosial bərabərliyi nəzərə alaraq dayanıqlı inkişafı dəstəkləyən siyasətlər tətbiq etməlidirlər.

Sonuç olaraq, rəqəmsal iqtisadiyyatın investisiya fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsi, dövlətlərin müasir və çevik hüquqi yanaşmalarla sərmayə mühitini formalaşdırması və sosial, iqtisadi, ekoloji tərəfləri harmonik şəkildə birləşdirməsi ilə uğurlu ola bilər. Bu yanaşmalar, rəqəmsal dövrün gətirdiyi yeniliklərə uyğun, investorların hüquqlarını qorumağa və dövlətlər arasındakı iqtisadi əlaqələri gücləndirməyə xidmət edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Bayramov, İ. *Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında xarici iqtisadi əlaqələrin rolu*. Bakı: İqtisadiyyat nəşriyyatı, 2020, s. 150-151.
2. Qasimov, N. *İnvestisiya fəaliyyətinin inkişafında dövlətin rolu*. Bakı: Hüquq nəşriyyatı, 2019, s. 92-93.
3. Həsənov, T., və Hüseynova, N. *Azərbaycanın iqtisadi inkişafının beynəlxalq əlaqələri*. Bakı: Dövlət nəşriyyatı, 2021, s. 200-202.
4. Abbasov, F. *İnvestisiya və iqtisadi inkişaf: Hüquqi tənzimləmə və beynəlxalq təcrübə*. Bakı: Hüquq nəşriyyatı, 2022, s. 115-118.
5. Məmmədov, E. *Azərbaycanın rəqəmsal iqtisadiyyatına dair hüquqi çərçivə*. Bakı: İqtisadiyyat nəşriyyatı, 2021, s. 205-210.

6. Əliyev, S. *Rəqəmsal iqtisadiyyat və dövlətin hüquqi rolu*. Bakı: Hüquq nəşriyyatı, 2023, s. 130-135.

7. Əliyev, M. *Beynəlxalq investisiya hüququ: Azərbaycan təcrübəsi*. Bakı: Hüquq nəşriyyatı, 2018, s. 170-173.

8. Kaldor, N. *Economic Growth and the Theory of Investment*. Cambridge: Cambridge University Press, 1957, s. 120-122.

9. Smith, A. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan, 1776, s. 765-766.

10. OECD. *Legal Standards for Investment Policies*. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2022, s. 780-781.

11. UNCTAD. *World Investment Report*. United Nations Conference on Trade and Development, 2022. <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2022>

12. Махмудов, Т. *Инвестиции в экономическом развитии: Теория и практика*. Москва: Экономика, 2018, с. 65-68.

13. Козлова, И. *Инвестиционные проекты и правовое регулирование*. Санкт-Петербург: Юридический мир, 2020, с. 112-114.

14. Чечулин, С. *Правовое регулирование инвестиций в условиях цифровой экономики*. Москва: Научное издательство, 2021, с. 147-150.

Roman ISKANDEROV

Western Caspian University

E-mail: romaniskhandar@gmail.com

LEGAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITIES IN THE ERA OF DIGITAL ECONOMY

Summary

The development of the digital economy requires a reconsideration not only of technology but also of the legal regulation of investment activities. Traditional investment models no longer align with digital technologies. New areas such as cryptocurrencies, blockchain, and fintech offer new opportunities for investors, but these sectors also present legal gaps and risks.

Countries and international organizations are attempting to create legal frameworks in this new environment. However, in many countries, legal regulations suitable for the digital economy have not yet been developed. For example, the legal status of cryptocurrencies and the regulation of digital trade are still controversial. These legal gaps create additional challenges for investors operating across international borders.

International organizations and governments are updating legislation to regulate the digital economy and create a safer and more transparent environment for digital assets. The legal regulation of the digital economy creates new economic opportunities and forms a framework that supports sustainable development for both investors and governments.

International organizations, particularly UNCTAD and OECD, are conducting research to update the legal framework for the digital economy and create a safer and more transparent environment for digital assets. These new legal approaches not only aim to protect investors' property rights but also consider the impact of digital technologies on natural resources and society. ESG (Environmental, Social, Governance) principles play a crucial role in the legal regulation of digital investments. As a result, the legal regulation of the digital economy is a dynamic and evolving field that creates new economic opportunities for both investors and governments, contributing to a more resilient and stronger global economy.

Keywords: Digital economy, cryptocurrencies, blockchain, fintech, ESG principles, global economy, secure environment.

Роман ИСГАНДЕРОВ

Западный Каспийский Университет

E-mail: romaniskhandar@gmail.com

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Развитие цифровой экономики требует пересмотра не только технологий, но и правового регулирования инвестиционной деятельности. Традиционные инвестиционные модели больше не соответствуют цифровым технологиям. Новые области, такие как криптовалюты, блокчейн и финтех, предоставляют новые возможности для инвесторов, но эти сектора также создают правовые пробелы и риски.

Страны и международные организации пытаются создать правовые рамки в этой новой среде. Однако в ряде стран еще не разработаны правовые нормы, соответствующие цифровой экономике. Например, правовой статус криптовалют и регулирование цифровой торговли остаются спорными. Эти правовые пробелы создают дополнительные трудности для инвесторов, работающих на международном уровне.

Международные организации и правительства обновляют законодательство, чтобы регулировать цифровую экономику и создать более безопасную и прозрачную среду для цифровых активов. Правовое регулирование цифровой экономики создает новые экономические возможности и формирует основу для устойчивого развития как для инвесторов, так и для государств.

Международные организации, особенно UNCTAD и OECD, проводят исследования для обновления правовой основы цифровой экономики и создания более безопасной и прозрачной среды для цифровых активов. Эти новые правовые подходы направлены не только на защиту прав собственности инвесторов, но и на учет воздействия цифровых технологий на природные ресурсы и общество. Принципы ESG (Экологические, Социальные и Управленческие) играют важную роль в правовом регулировании цифровых инвестиций. В результате, правовое регулирование цифровой экономики является динамичной и развивающейся областью, создающей новые экономические возможности как для инвесторов, так и для государств, что способствует более устойчивой и сильной мировой экономике.

Ключевые слова: Цифровая экономика, криптовалюты, блокчейн, финтех, принципы ESG, глобальная экономика, безопасная среда.